

BİLGİSAYAR PROGRAMLAMA

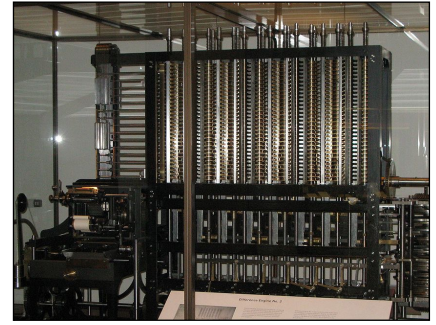
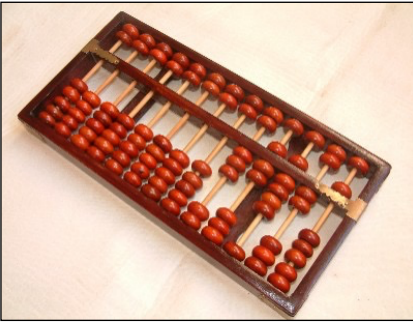
Algoritma ve Programlama Mantığı

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ, ZİRAAT FAKÜLTESİ - 2026

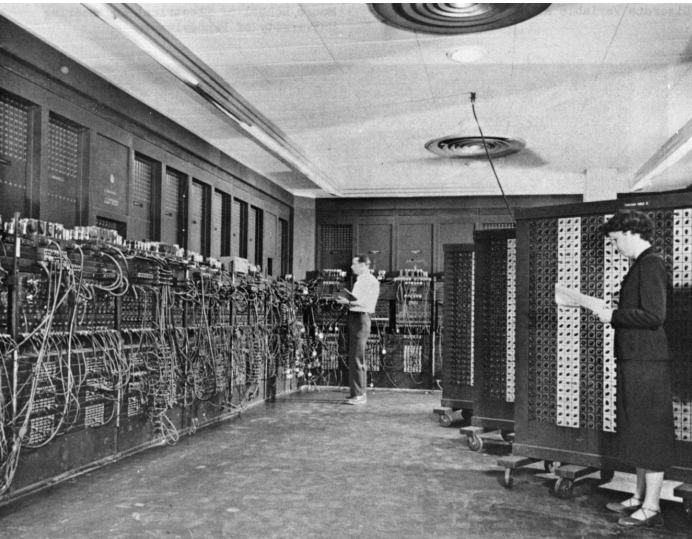
Giriş

Bilgisayarlar bir çok alanda kullanılan, hızlı ve doğru hesaplama yapabilen gelişmiş elektronik aygıtlardır. Günümüz teknolojisindeki gelişme ile birlikte bilgisayarların hızı artarken boyutu küçülmeye başlamıştır. Ayrıca işlem gücünün yanında giriş ve çıkış birimlerindeki bazı yenilikler ile kullanıcılar bilgileri ve istekleri bilgisayara daha rahat iletebilmekte, daha görsel ve farklı duyulara hitap eden çıktılar alabilmektedir. Çoğu uzman tarafından MÖ 2700-2300 yıllarında kullanılan *Abaküs* (aşağıda solda) ilk bilgisayar olarak işaret edilmektedir. 1900'lü yıllarda Yunanistan açıklarında bulunan ve MÖ 27'de kullanıldığı düşünülen *Antikythera Mekanizması* (aşağıda ortada) o dönemlerde gezegenlerin pozisyonlarını hesaplamakta kullanıldığı belirlenmiştir. Mekanik parçalar içeren bu tür cihazlar belirli bir amaca hizmet etmeleri için tasarlanmışlardır. Daha sonradan kullanıcılar tarafından programlanarak hesaplama yapan *Babbage'nin Fark*

Makinesi (1833) (yukarıda sağda) bilgisayarların atası olarak kabul edilmiştir. Mekanik parçalardan oluşan bu makineyi yaklaşık 100 yıl sonra üretilen ve hem mekanik hem de elektronik parçalardan oluşan Z3 (1938) izlemiştir. 1930 larda ise ilk programlanabilir dijital bilgisayar *Colossus* tanıtılmıştır. Bu bilgisayarlarda günümüz bilgisayarların temelini oluşturan transistörlerin atası *vakum tüpleri* kullanılmıştır. Colossus'u takiben

1946 daha hızlı ve daha esnek olan *ENIAC* (aşağıda) duyurulmuştur. Amerikan ordusu tarafından balistik hesaplamalarda kullanılan bu bilgisayar büyük bir salonu kaplayacak büyüklükteydi. 1980'lerde kişisel bilgisayar (Personel Computer [PC]) kavramı ile bilgisayar ticari kurumlara, okullara ve evlere girmeye başlamış ve bu süreç hızlı bir şekilde devam etmiştir. Bu yıllarda 10 MHz olan bilgisayarların hızları günümüzde 3000 MHz in üzerine çıkmış ve çok hızlı işlem yapar duruma gelmiştir. Bilgisayarların

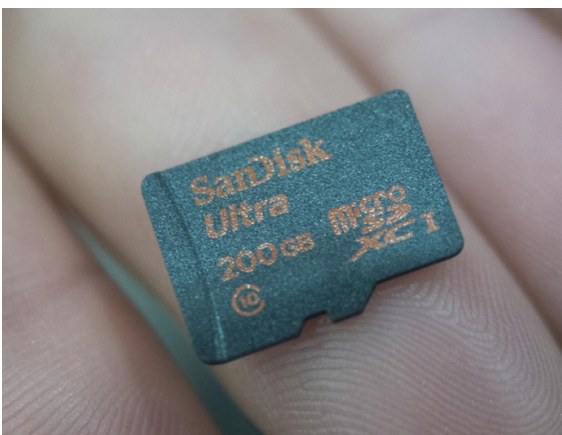

hızlanması ve gelişmesiyle birlikte bilgilerin kaydedilmesine olanak sağlayan depolama alanlarına ihtiyaç duyulmuş ve bu amaca hizmet eden *Hard Disk Drive* (Hard Disk Sürücüsü) adında depolama ürünleri geliştirilmiştir. Eldeki mevcut teknoloji nedeniyle ilk *HDD'ler* (Hard Diskler) oldukça büyük ve az kapasiteye sahiplerdi. Her geçen gün daha fazla alanda ihtiyaç duyulması nedeniyle hızlı bir şekilde kapasiteleri artmaya başlamıştır. Bunun aksine ise boyutları giderek ufalmıştır. 1950'li yıllarda bir dolap büyüklüğünde olan depolama birimleri

(yukarıda) günümüzde bir pulun 4 te 1 büyüklüğüne (en altta) gelmiştir. Boyu ufalırken kapasiteleri ise binlerce kat artmıştır. Günümüzde media adı altında yer alan resim, müzik ve videolar depolama birimlerinde en çok yer kaplayan kaynaklardır.

Kişisel bilgisayar (*PC - Personel Computer*) çeşitli kısımlardan oluşmaktadır. Bu kısımlar hesaplamaların, işlemlerin yapıldığı ana kısım, bilgisayarın ürettiği ya da başkalarının ürettiği bilgilerin saklandığı depolama birimleri (Sabit veya harici diskler), kullanıcıların bilgisayara isteklerini ilettiği veri girişini yaptıkları giriş birimleri (Klavye ve fare) ve işlenen/bulunan bilgilerin kullanıcıya gösterildiği çıkış birimleri (Ekran, printer, hoparlör

vs.) kısımlarından oluşmaktadır. Bilgisayar donanım (*Hardware*) ve yazılım (*Software*) kısımlarından oluşmaktadır. Donanım elektronik düzeneklerin herbirine ya da tümüne denilmektedir. Yazılım ise bu donanımın çalışması için programcılar tarafından yazılan ve bilgisayarın belli bir amaca hizmet edecek şekilde çalışmasına yarıyan komutlar dizisidir. Günümüz bilgisayarları ilk alındıklarında sadece donanım olarak gelmezler. Üzerinde donanımın çalışması, kullanıcıların program yükleyebilmesi

için bir yazılımla birlikte gelirler. Bilgisayar açıldığında otomatik olarak yüklenen ve insanların bilgisayarı kullanmasına yarıyan bu yazılımlara işletim sistemi adı verilmektedir. İşletim sistemi olamayan bir bilgisayar hiç bir işe yaramamaktadır. İşletim sistemleri bilgisayarı çalışır vaziyete getirmekle birlikte içlerinde basit işlerin yapılabileceği bazı programları da içerebilmektedir (Hesap makinesi, Not defter, Takvim

vs). Ancak bu programlar çok karmaşık işlemler için tasarlanmadıkları için yetersiz kalırlar. Bu nedenle kullanıcılar bilgisayarlarını hangi amaçla kullanacaklar ise ona yönelik yazılmış özel programları (Resim işleme, mimari çizim yapma, oyun vb.) bilgisayarlarına kurmak zorundadırlar. Bu özel programlar bilgisayar alındıklarında üzerinde kurulu gelmezler. Bilgisayar için belli bir ücret ödeyen kişi bu tür programlar için de belli bir bedel ödemesi hatta bazı durumlarda işletim sistemi için bile ödeme yapması gerekmektedir. Yazılımlar fikir ve sanat eseri çerçevesinde incelendiğinden, belli bir emeğin karşılığı olduğu, her ne kadar gözle görülür elle tutulur olmasalar da ciddi bir çabanın ürünü olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Bu nedenle bu yazılımların korsan olarak yüklenmesinden ziyade ücretinin ödenerek lisanslı olarak bilgisayara kurulması gerekmektedir. Ancak bazı programlar üreticileri tarafından kullanıcıların para ödemediği kullanabilmesi için yazılmışlardır. Bu tür programlar internette rahatlıkla bulunabilir ve bilgisayara kurulabilirler. Bu programlara *Freeware* adı verilmektedir. Genellikle belli bir amaca hizmet eden ve para ödenerek bilgisayara kurulabilen programların *Freeware* alternatifleri vardır. Programlar programcılar tarafından *programla dilleri* kullanılarak oluşturulurlar. Yani kullandığımız programlar da başka bir program tarafından meydana getirilirler. Programcılar kullandıkları programlama diline özgü (ki çok sayıda programlama dili vardı) bir takım komutları alt alta yazarak programı oluştururlar. Bilgisayar programcılarının program yazabilmeleri için bu yazdıkları programın hangi sorunu çözeceğini ve neye yarayacağını iyi irdelemesi ve anlaması gerekmektedir. Yani yazılan bilgisayar programının çözeceği sorun tam olarak ortaya konulmalıdır. Sorunu anlayan programcı programı yazmadan önce sorunun nasıl çözüleceğine dair fikir jimnastiği yapar, araştırmalarda bulunur. Sorunun eksiksiz çözülmesinin yanında hızlı bir şekilde çözülmesi de gerekmektedir. Bu konuları göz önünde bulunduran programcı *Algoritma* adı altında; neyi, ne zaman ve nasıl yapacağını iyice gözden geçirerek bir *akış*

Bilgisayarda bir harfin (karakter) kapladığı yerin büyüklüğüne 1 Byte denir.

1024 Byte = 1 Kilobyte (kb)

1024 kb = 1 Megabyte (Mb)

1024 Mb = 1 Gigabyte (Gb)

1024 Gb = 1 Terabyte (tb)

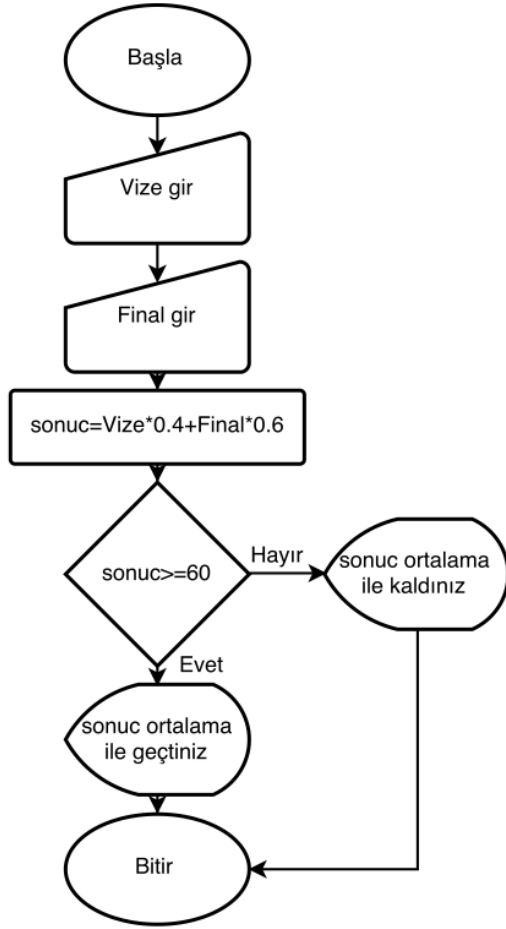
şeması oluşturur. Bu akış şeması üzerinde alıştırılmalar yaparak sorunun çözülüp çözülmediğini kontrol eder. Daha sonra seçtiği ya da hakim olduğu bir programlama dili ile oluşturduğu bu algoritmayı programlama diline özgü komutları yazarak oluşturur. Çalışıp çalışmadığını farklı koşullarda veriler girerek doğru hesaplayıp hesaplamadığını kontrol eder. Buna ek olarak yazdığı programa uygun olmayan veriler girerek bu uygunsuz koşullarda programın nasıl davranacağını, hata verip vermeyeceğini kontrol eder ve programı son haline getirir. Bu süreci bir örnekle açıklayalım.

İlk önce bilgisayarla çözülmesi gereken bir sorunun/ problemin ortaya konması gerekmektedir. Bizden öğrencilerin aldığı vize ve final notundan ortalamalarının ne olacağı, geçip geçemeyeceklerine dair bir bilgisayar programı yazmamız istensin. Bu soruyu çözebilmemiz için bazı temel bilgilere ihtiyacımız var. Örneğin vizenin % kaç ve finalin % kaç ortalamayı etkilemektedir. Ortalama kaç ve üzeri olduğunda öğrenci

geçmektedir. Bu bilgiler dikkat edilecek olursa sabittir. Programcı hemen bunu sorgular ve bu değerlerin ne olduğunu sorarak öğrenir. Programcı adım adım neler yapacağını düşünmeye başlar. İlk önce vize ve final notlarının girilmesi istenmelidir. Daha sonra öğrendiğimiz sabit sayılar kullanılarak bu girilen notlar ile ortalama hesaplanmalıdır. En sonunda elde edilen bu ortalama notun öğrencinin geçip geçemeyeceği konusunda karar verilmelidir. Tüm bu işlemler bittikten sonra sonucun ekrana yansıtılması gerekmektedir. Bu aşamaya kadar dikkat edilecek olursa daha program yazmaya başlanmamıştır. Sorunun tanımı ve nasıl yapılacağı konusunda fikirler tartışılmaktadır. Bu aşamaya *algoritma* denilmektedir. Şekiller çizerek sembolize etmeye de *akış şeması* denilmektedir. Örnek basit gibi görünse de değişik senaryoların da düşünülmesi gerekmektedir. Bu, hatalı bir sonucun verilmemesi ve programın hata verip kendini kapatmaması için önemlidir. Örneğin yukarıda verilen örnekte vize notu istendiğinde kullanıcı 120 yazarsa ne olur? Programcı algoritmayı oluştururken bu gibi durumları düşünmek zorundadır. Algoritmaya, yani sıra ile yapılması gerekenler şemasına vize ve veya final notu girildiğinde notun 0 ile 100 arasında olup olmadığı kontrol edilmesi, varsa bir yanlışlık kullanıcının değeri tekrar girmesi istenmelidir. Bu ve bunun gibi tüm olumsuzluklar düşünülme zorundadır. Bilgisayar göz açıp kapayıncaya kadar bu bahsedilen problemi tek kişi için çözebilir. Peki bu şekilde notu hesaplanması gereken milyonlarca kişi varsa? Bu noktada ürettiğiniz çözümün kısa ve hızlı olması gerekmektedir. Örneğin karmaşık matematiksel bir işlem yapmanız istendi ve işlem 1 saniyenin yarısı bir sürede hesaplanıp bitti. Gayet kısa bir süre, 0.5 saniyede anca göz açılıp kapanır, sonuç iyi mi peki? Aynı işlemi verilen 1 milyon rakam ile yapmanız istendi, her işlem 0.5 saniye sürüyordu $x 1.000.000 = 500.000$ saniye bu da yaklaşık 6 gün demektir. Tasarladığınız çözümde yapacağınız bazı değişiklikler ile bu çözümü kısaltmanız gerekmektedir. Tek bir işlemde anlaşılabilen hız sorunu çok işlemde büyük bekleme sürelerine denk gelebilmektedir. Belki de bu tüm işlemleri 1 dakikanın altında yapmanın başka bir yolu vardır? Belki de! Önünüzde 10 tane farklı sayı olduğunu hayal edin ve bunları sıralamanız gerektiğini düşünün, beyniniz hemen kendine göre bir çözüm bulur ve bunları sıralar. 100 sayı 1.000 sayı ya da 10.000 olduğunu düşünün! Artık beyninizin bunları hemen sıralayamadığını göreceksiniz ve bunları sıralamanın bir yolunu bulmaya çalışacaktır. Ve farklı yöntemlerin olduğunu göreceksiniz, kiminin hızlı, kiminin çok emek istediğini fark edeceksiniz. İşte algoritma bir bilgisayar programının sorunu nasıl çözeceğine dair hangi sıralı adımları işleyeceğini tasarlamaktır. Bu tasarımın şekiller ile gösterilmesi ise akış şemasıdır. Programlama bu akış şeması bittikten sonra yazılmaya başlanır.

Bu dersin amacı; basit problemlerin çözümünde algoritma geliştirmek ve geliştirilen bu algoritmaya göre bir bilgisayar programını yazmayı hedeflemektir. Bununla birlikte yazılan programın test edilmesi ve varsa hatalarının giderilmesi, muhtemel kullanıcı yanlış davranışlarının önceden sezilerek yazılan programın stabil çalışmasını sağlamayı hedeflemiştir.

Algoritma

Yukarıda da anlatıldığı üzere algoritma bir şeyin nasıl yapılacağı konusunda önceden düşünmek ve bu düşünceyi şematize etmektir. Günlük yaşantımızdaki her şeyin algoritması çıkarılabilir. Örneğin bir çamaşır makinesinin çamaşırını nasıl yıkadığını düşünebilirsiniz. Belli bir sıra içerisinde devam eden olaylar kolaylıkla şematize edilebilir. Örneğin su al, deterjan al, tamburu 50 kez sağa sola çevir, suyu at, tekrar su vb. Ancak daha detaylı düşünüldüğünde bu adımların çok basit kaldığı aslında çok daha detaylı bilgilerin gerektiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin kapısı açık bir çamaşır makinesi çalışmaz, demekki algoritmasının içerisinde kapı açık mı > hayır > o zaman "çalma" gibi bir adım içermektedir. Bu ve bunun gibi gözden kaçırabileceğimiz çok sayıda adım yer alabilir. Bu adımlar uzun çalışmalar sonucunda mühendislerin yaptığı denemeler ve hesaplamalar ile kesinleştirilmiştir. Mesela tamburu kaç tur attırmak çamaşırını iyi yıkar, ne kadar su çamaşırın iyi yıkanması için yeterli gelmektedir, iyi durulanması için ne kadar suya ihtiyaç vardır?

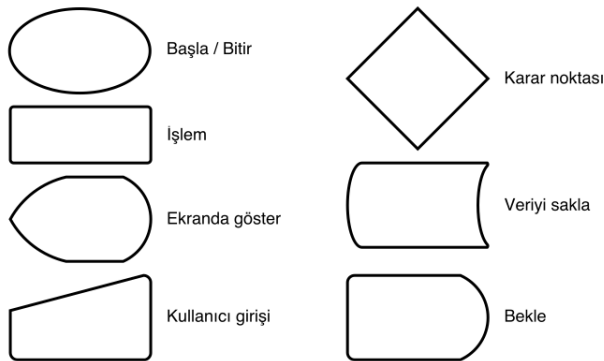
Tüm bunlar araştırılıp, derlenip, planlanıp tek bir

detaylı algoritma çıkarılması gerekmektedir. Yapılan algoritmanın iyi bir şekilde algılanabilmesi için şekilsel sembolleştirilmesi çok yararlı olacaktır. Nitekim programcılar belli standart şekilleri algoritmalarında kullanarak şematize ederek akış şemalarını oluştururlar. Böylece yapılan kurgu çok rahat bir şekilde takip edilebilmektedir.

Algoritma evrenseldir, programı hangi bilgisayar programında yapılacak olursa olsun tek tiptir. Bu günlük yaşantımızdaki yapacağımız herhangi bir iş planı gibidir. Programlama

ise bu algoritmanın verilen akış sırası ile komut yazmasıdır ve her bilgisayar programı için farklılıklar gösterir.

Algoritma ve akış şemasında kullanılan başlıca şekiller ve anlamları solda verilmiştir. Buna göre yukarıdaki problemin akış şeması çıkarılacak olursa resimdeki (önceki sayfa) gibi bir akış çıkmaktadır. Bu örnek kullanıcı girişi, işlem, karar verme ve ekrana gösterme adımları içeren basit bir örnektir. Dikkat edilecek olursa vize çarpanı 0.4, final

çarpanı 0.6 ve geçme sınırı 60 sabit olarak verilmiştir. Bu tür değeri değişmeyen ve program içinde sıklıkla kullanılan değerlere *sabitler* adı verilmektedir.

Programlama

Neyin nasıl yapılacağı, akış şeması ve algoritma oluşturulduktan sonra sıra bunun bilgisayar programının yazılmasına gelmektedir. Bilgisayar programları programlama dilleri kullanılarak yazılan komut dizilerinden ibarettir. Yazılan program programlama dili içerisinde çalıştırılarak kullanılabilceği gibi, kendi başına çalışır ve başka bilgisayarlara gönderilerek başka kullanıcıların da çalıştırmasına olanak sağlayan kendi çalışır bir forma (derleme) da sokulabilmektedir. Yazdığınız program çeşitli komutlardan oluşmaktadır. Program yazma işi bittiğinde bu komutlar derlenir ve *EXE* uzantılı bir dosya oluşturulur. Bu dosya istenilen bir bilgisayara kopyalanarak çalıştırılabilir yapıdadır ve sizin komutlarınızı yazdığınız programı çalıştırır. Yazdığınız kodların yalın halde başka bir bilgisayara kopyalanıp çalıştırılması mümkün değildir, muhakkak derlenip *EXE* uzantılı dosyanın oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışan *EXE* uzantılı dosya sizin istediklerinizi tek başına yapmasına karşın bu dosyanızın içine girilip yazdığınız komutlar görülememektedir. Bu dosyaların içinin okunup yazdığınız kodların görülmesi imkansızdır. Programda yaptığınız bir hatayı farkederseniz yazdığınız kodlar üzerinde gerekli değişiklikleri yapıp tekrar derleyerek *EXE* dosyanın oluşturulması gerekmektedir. *EXE* dosyası üzerinde değişiklik yapılması imkansızdır. *EXE* dosyası üzerinde yapılacak herhangi bir değişiklik bilgisayarın kilitlenmesine dahi neden olabilecek sorunlar çıkarabilir.

Peki bilgisayar programı nasıl yazılmaktadır? Bilgisayar programı kullanılan dile özgü belli komutlar içermektedir. Klavyeden giriş yapmanın komutu farklıdır, ekrana bir şey yazdırmanın farklıdır, karar vermenin farklıdır. Bu komutlara ileride bahsedilecektir. Program aynı bir mektup gibi yukarıdan aşağıya doğru yazılır ve bilgisayar bu programı aynı sizin yazdığınız satır sırasına göre çalıştırır. Yani yapmak istediklerinizi mantık ya da oluşturduğunuz algoritma sırasına göre komut satırlarını yazmanız gerekmektedir. Yukarıda bahsedilen örnekte ekrandan ilk önce vize notu istenmeli, daha sonra final notu istenmeli, işlem yapılmalı, karar verilmeli ve sonuç ekrana yazılmalıdır. Bu sıranın değişmesi kurgu hatasıdır ve istenmeyen bir durumdur, programın amacına ulaşması imkansızdır. Program yukarıdan aşağıya doğru komutları çalıştıra çalıştıra inmektedir. Peki en başa ya da istediğimiz bir noktaya geri dönmek mümkün olur mu? Evet bazı durumlarda bu akışın içinde bilgisayarı istediğimiz noktaya yönlendirmek mümkündür, bilgisayar bu noktaya gider ve buradan komut akışını aşağıya doğru işletmeye devam eder. Artık tüm satırlar biter çalıştırılacak komut kalmadığında ise program sonlanır ve otomatik olarak programdan çıkarılır.

Programlama mantığının anlatıldığı bu notta BASIC programlama dili esas alınmıştır. Bu programlama dili eski olmasına karşın, anlaşılması basittir. Günümüz modern programlama dillerinin sahip olduğu hazır fonksiyonları içermemektedir. Programlama mantığı tüm programlama dilleri için yaklaşık olarak aynıdır. Bir programlama dilinin öğrenilmesi, diğer bir programlama dilinin öğrenilmesini ciddi ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Tek komutluk ilk programımız şöyle olsun;

```
PRINT "Merhaba Dünya"
```

```
Merhaba Dünya
```

Yukarıdaki örnekte komut PRINT "Merhaba Dünya" dır, sonucu ise kutu içine alınmış olan ve bilgisayarın ekranına yansıyacak olan **Merhaba Dünya** dır. Verilen örnekler bu şekilde aktarılacaktır. BASIC programlama dilinde ekrana herhangi bir şey yazdırılmak istendiğinde PRINT komutu kullanılmaktadır. Her PRINT komutu ile yapılan yazdırılma işleminden sonra imleç aşağıya düşer. Eğer yeni bir satırdan ziyade yan yana yazılması isteniyorsa ilk yazdırılma işleminden sonra ; konulmalıdır.

```
PRINT "Merhaba"  
PRINT "Dünya"  
PRINT "Algoritmalar ve Bilgisayar ";  
PRINT "Programlama"  
PRINT "Ders Notları"
```

```
Merhaba  
Dünya  
Algoritma ve Bilgisayar Programlama  
Ders Notları
```

PRINT <değer> ekrana istenilen bir bilgiyi yazdırmak için kullanılır

Nümerik, Alfaniünerik Değişkenler ve Sabitler

Programlamada işlem ve hesap yapmak için sayılar ve harfler kullanılır. Sayılara *nünerik* değişkenler denilirken isim, adres gibi matematiksel işlem yapılamayacak ve harflerden oluşan değişkenlere ise *alfaniünerik* değerler adı verilmektedir. Alfaniünerik değerler sayı içeriyor olsalar bile bunlar ile matematiksel işlemler yapılamamaktadır. Alfaniünerik değerler " " içinde bilgisayara verilirler. Bu tırnak işareti içindeki bilginin harflerden sayılardan oluşan ve matematiksel işlem yapılamayacak bir değer olduğunu göstermektedir. *Değişken* ise nünerik ya da alfaniünerik değerlerin atandığı kelimelerdir ve her programlama dilinde sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin $vize=67$ demek vize değişkenine 67 nünerik değerini atamakta ve vize değişkeninin değeri bundan sonra değiştirilinceye kadar 67 olmaktadır. Başka bir örnek verecek olursak $soyadi\$="yılmaz"$, bu örnekte soyadi değişkeninin değeri yılmaz olarak atanmıştır, bilgisayara ne zaman $soyadi\$$ nin değeri sorulsa size yılmaz değerini verecektir. Dikkat edecek olursanız alfaniünerik değişkenler sonuna \$ işareti almaktadır ve " " içinde ifade edilirler. $sonuc\$="37"$ örneğinde sizce 37'nin atandığı $sonuc\$$ değişkeni nünerik midir, alfaniünerik midir. Cevap alfaniüneriktir, her ne kadar sayı gibi görülse de \$ ve " " den dolayı bilgisayar bunu sayı olarak değil, bir isim gibi algılar ve matematiksel işlem yapamaz. Yukarıdaki örneklerde vize, soyadi ve sonuc değişkenlerinde dikkat edildiği üzere Türkçe karakterler kullanılmamıştır. Değişken isimleri özgürce seçilebilir. Ancak değişken isimleri verilirken bazı kurallar vardır. Değişken isimleri içinde kesinlikle Türkçe karakter ve noktalama işareti kullanılmamalıdır. Boşluk karakteri içermemelidir. "- " yerine "_" kullanılmalıdır. Sayı ile başlamamalıdır (örnek $2nciadi$ kullanılamaz) ancak içinde sayı kullanılabilir (örnek $adi2nci$ kullanılabilir). Bilgisayarda bir komuta karşılık gelen bir kelime değişken ismi olamaz (Ör: PRINT). Değişkenlerin ne olduğu konusunda açıklık kazandırmak açısından bazı örnekler aşağıdadır. Her örneği anlamaya çalışınız.

```
PRINT "Deneme"
```

```
Deneme
```

```
PRINT 67
```

```
67
```

```
PRINT 2 + 4
```

```
6
```

```
vize = 40
PRINT vize
```

```
40
```

```
vize = 34
PRINT vize + 2
```

```
36
```

```
sayi1 = 3
sayi2 = 5
sayi3 = 7
PRINT sayi1 + sayi2 + sayi3
```

```
15
```

```
sayi1$ = "24"
sayi2$ = "85"
PRINT sayi1$ + sayi2$
```

```
2485
```

sonuca dikkat ediniz, değişkenler " " dolayı alfanümerik. Matematiksel bir toplama işleminden ziyade iki değişken birbirine uç uca eklendi.

```
vize = 50
final = 65
PRINT vize * 0.4 + final * 0.6
```

```
59
```

Kullanıcı Girişi

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde tüm kullanılan değerlerin her bir örnek için sabit olduğu görülmektedir. Program içinde kullanıcının giriş yapılması istenmemekte, her seferinde program içine sabit yazılmış olan sayılar için işlem yapılmaktadır. Bu örnekler derlenip çalışır program haline getirildiklerinde kullanıcıdan hiç bir şey istenmeden hepsi aynı sonuçları verecektir. Kullanıcıların program içinde sayıları ve değerleri değiştirmesi gibi bir şey söz konusu değildir. Yukarıda yazılan örnekler program satırlarıdır, kullanıcı girişi yapılması istenmemiştir.

Program çalışırken kullanıcının giriş yapabilmesi için ne yapmak gerekmektedir?

INPUT "ne istendiğine dair açıklayıcı yazı"; <değişken> programın bu noktasında bilgisayar durur, ekrana komutun yanında " " içinde verilen yazıyı yazar ve kullanıcıdan bir değer girmesini ister. Giriş işlemi bittiğinde kullanıcı ENTER tuşuna basar ve girilen değer <değişken> ne atanır.

```
INPUT "vize notunuzu giriniz: ";vize
PRINT vize
```

```
vize notunuzu giriniz: 65 <65 kullanıcı tarafından girilmiştir
65
```

Dikkat edilecek olursa bir değişken sadece tek bir değeri tutabilmektedir. Değişkene yeni atanan değer eskisinin yerine geçmekte ve hafızadan atılmaktadır. Peki bir değişkene birden fazla değer atamanın yolu var mıdır. Evet. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

```
DIM boy(10)
boy(0) = 155
boy(1) = 175
boy(2) = 190
boy(3) = 165
hangisi = 2
PRINT boy(0)
PRINT boy(1)
PRINT boy(2)
PRINT boy(3)
PRINT boy(hangisi)
```

```
155
175
190
165
190
```

Örnekte boy adı altında bir değişken kullanılmıştır. Dikkat edilecek olursa programın ilk satırında **DIM boy(10)** diye bir komut bulunmaktadır. Bu komut boy değişkeninin 11 taneye kadar (0 dahil 0..10) değer alabileceğini bilgisayara bildirip bellekte rezervasyon yapmak için kullanılmaktadır. Bu tür çok sayıda değer alabilecek

değişkenlerde DIM komutu ile bellekte rezervasyon yapılması zorunludur. Program tasarlanırken değişkenin kaç değer alacağı tahmini olarak bilinmeli ona göre rezervasyon yapılmalıdır. Program çalışırken değişkene ait az sayıda alan kullanılabilir, hepsi kullanılmak zorunda değildir, ancak rezervasyon sayısından fazla değişken atanamaz. Programın en son satırındaki **PRINT boy (hangisi)** komutu çok ilginç gözükmemektedir. **hangisi** değişkeninin değeri programda daha önceden 2 olarak atanmıştır. Bu son satırdaki komut boy değişkenlerinden 2nci sıradaki gösterir.

Matematiksel işlemlerde kullanılan karakterler ve fonksiyonlar;

$3*2$ (çarpma), $3/2$ (bölme), $3+2$ (toplama), $3-2$ (çıkarma), 3^2 (üslü işlem) ve $3 \text{ mod } 2$ (bölmede kalan)

Matematik hesaplamalardaki işlem önceliği aynı şekilde programlama için de geçerlidir.

Formül içinde ilk önce çarpma ve bölme işlemleri yapılır daha sonra ise toplama ve çıkartma işlemleri.

Çarpma ve bölme aynı önceliğe sahiptir, aynı şekilde toplama ve çıkartma da aynı önceliğe sahiptir. Eğer formül içinde önceliğe sahip olmadığı halde belli bir işleme öncelik tanımak isteniyorsa () içine alınmalıdır. () içindeki işlemlerin önceliği vardır. Ondalıklı sayılarda ayraç olarak "." kullanılır.

```
INPUT "vize notunuzu giriniz: ";vize
INPUT "final notunuzu giriniz: ";final
PRINT "notunuz"
PRINT vize * 0.4 + vize * 0.6
```

```
vize notunuzu giriniz: 65 <65 kullanıcı tarafından girilmiştir
final notunuzu giriniz: 55 <55 kullanıcı tarafından girilmiştir
notunuz
59
```

```
INPUT "Adınız nedir: ";ad$
PRINT "Merhaba ";
PRINT ad$;
PRINT " nasılsın"
```

```
Adınızı nedir: mehmet <mehmet kullanıcı tarafından girilmiştir
Merhaba mehmet nasılsın
```

Bazı durumlarda yazılan kodların arasına açıklayıcı bir satır yazılması gerekebilir. Bu yazılanlar kod değildir, sadece kodu yazana veya okuyana açıklayıcı bilgiler vermesi, neler yapması gerektiğini hatırlatması için yazılır. Bu açıklayıcı satırlar **REM** ile başlar ve bilgisayar tarafından program çalıştırılırken bu satırlar dikkate alınmaz. Sadece açıklama amacı ile kodların arasına eklenir.

REM <açıklayıcı bilgi> kod içine açıklayıcı bilgi yazmak için kullanılır

Tüm satırlar aşağı doğru işlenirken yazdırılan her şey yavaş yavaş ekranı doldurmaya başlayacaktır. Eğer çıkış ekranının temizlenmesi isteniyorsa **CLS** komutu kullanılır. Bu komut çıkış alınan ekrandaki tüm karakterleri temizler ve imleci en başa taşır. Bundan sonra yazılacak olanlar bu temiz sayfadan yazılmaya başlar.

CLS Çıkış ekranındaki tüm karakterleri temizler. Ekranı siler.

PRINT komutu her kullanıldığında imleci aşağı indirmekte (eğer komuttan sonra ; kullanıldıysa yanında beklemekte) ve çıktı ekranının düzgün bir şekilde kullanılmasına bazen mani olmaktadır. Ekranın herhangi bir noktasına bir şeyler yazmak istediğimizde imleci oraya taşımamızın bir yolu vardır. **LOCATE** komutu. Bu komut imleç yanında verilen satır ve sütuna gider ve bekler, ekrana yapılacak olan herhangi bir yazdırılma işlemi bu noktadan itibaren başlar.

LOCATE X,Y İmleci ekranın X satırında Y sütununa götürür ve bundan sonra ekrana yapılacak yazdırılma işlemlerinin bu noktadan itibaren yapılmasını sağlar. Text ekranların ekran genişliği 80, satır sayısı da 25 karakterdir. Günümüz bilgisayarları artık bu text ekranlar yerine grafik ekranları kullanmaktadır.

Komutlar yukarıdan aşağıya doğru ilerler ve normalde her satırda bir komut yer almaktadır. Bir satırda birden fazla komut verilmek istenirse komutların arasına iki nokta üst üste (:) işareti konulmalıdır. Bu kullanım programın işleyişini kesinlikle bozmamaktadır ve bazı durumlarda programcıya yer sağladığı için tercih edilebilirler. Aşağıda buna bir örnek verilmiştir.

```
vize = 50 : final = 90
PRINT vize * 0.4 + final * 0.6
hatta şu şekilde de yazılabilir
vize = 50 : final = 90 : PRINT vize * 0.4 + final * 0.6
```

Ancak komutlar çalıştırılırken bilgisayar **END** komutuna rastlarsa o anda o satırda program derhal sonlandırılarak programdan çıkarılır. Parametresi yoktur sadece programın sonlanmasını istediğiniz yere **END** komutunu eklemeniz yeterlidir. Bu komut koşullu işlemlerin içinde ya da deneme amaçlı programın artık daha fazla ilerlemesini istemediğiniz durumlarda kullanılabilir. Normal şartlarda yukarıdan aşağıya işletilen komutlar kalmayınca aynı şekilde program sonlanır (**END** komutunda bitmeden anında sonlanır).

Koşullu işlemler

Programın belli bir noktada karar vermesi ve buna göre işlem yapması isteniyorsa kullanılan bir fonksiyondur. Normal koşullar altında programın yukarıdan aşağıya doğru komutları çalıştırdığını öğrenmiştik. Ancak belli bir koşul sağlandığı zaman programın bu yönü değiştirilebilir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; öğrenci ortalama notunun 60 ve yukarısı olması durumunda öğrenci dersten geçmekte, aksi halde kalmaktadır. Dikkat edilecek olursa burada bir koşul vardır. Öğrenciye geçtiği mi yoksa kaldığı mı bildirilmesi gerekmektedir? Koşul şudur; notu 60'a eşit veya büyük mü? Bunun tek bir cevabı vardır. Evet veya hayır. Evet ise öğrenciye geçtiği, hayır ise kaldığı bildirilecektir. Komut şu şekildedir.

```
IF ortalamanot >= 60 THEN PRINT "Geçti" ELSE PRINT "Kaldı"
```

Görüldüğü üzere komut 3 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım *IF*'den sonra yazılan koşul kısmıdır. Bu kısımda belirtilen koşulun cevabı evet ise *THEN* kısmı, hayır ise *ELSE* kısmı yapılmaktadır. Örnekte ortalamanot değişkeninin değerinin 72 olduğunu düşünürsek bu koşulun cevabı evet olacaktır ve *THEN* kısmı gerçekleştirilerek ekrana "Geçti" ibaresi yazılacaktır. Bu durumda *ELSE* kısmı atlanarak işlem görmez. ortalamanot değerinin 40 olduğunu düşündüğümüzde koşul hayır cevabını verecektir ve hayır cevabı verildiğinde işlem yapılan *ELSE* kısmı devreye girecektir, ekrana "Kaldı" ibaresi yazılacaktır. Bu durumda da *THEN* kısmı işlem görmeden atlanacaktır.

IF <koşul> **THEN** komut **ELSE** komut

koşul gerçekleşirse *THEN* den sonraki kısımda yer alan, koşul gerçekleşmezse *ELSE* den sonraki kısımda yer alan komut işlem görmektedir. Aşağıda koşullar verilmiştir;

```
x>y    x, y'den büyükse
x<y    x, y'den küçükse
x=y    x, y'ye eşitse
x>=    x, y'ye eşit veya büyükse
x<=    x, y'ye eşit veya küçükse
x<>y   x, y'den farklıysa
```

Bu tek satırlık bir komuttur, eğer *THEN* veya *ELSE* kısmında yazılacak komut sayısı fazla ilse aralarına (:) işareti konularak sorun çözülebilir. Ancak yine de bu alanlar çok sayıda komut yazılması için yeterli gelmiyorsa *IF* komutunun şu şekilde kullanımı da vardır.

```
IF <koşul> THEN
```

```
komut
```

```
komut
```

```
komut
```

```
komut
```

```
ELSE
```

```
komut
```

```
komut
```

```
komut
```

```
END IF
```

Görüldüğü üzere *THEN* veya *ELSE* kısmına çok sayıda komut bu şekilde eklenebilmektedir. Ancak *END IF* ile komutun sonlandığını bildirmek gerekmektedir. Bu durumda *END IF* konulması unutulmamalıdır. Tek satırlık *IF* satırında *END IF* kullanımı yoktur.

ELSE kısmının kullanımı opsiyoneldir. Yani kullanılması zorunlu değildir. Bu durumda eğer koşul sağlanıyorsa *THEN* kısmı yapılır, koşul sağlanmıyorsa hiç bir şey yapılmaz.

IF <koşul> **THEN** komut

Bu komutun kullanılması ile örnekler verelim

```
vize = 50 : final = 70 : sonuc = vize * 0.4 + final * 0.6
IF sonuc >= 60 THEN PRINT "Geçtiniz" ELSE PRINT "Kaldınız"
```

Yukarıdaki örnek ekrana "Geçtiniz" yazacaktır. Örneği biraz daha karıştıralım.

```
INPUT "Vize notunuzu giriniz(girmediyseniz boşgeçiniz)";vize
INPUT "Final notunuzu giriniz(girmediyseniz boşgeçiniz)";final
IF vize = 0 THEN PRINT "Vize girilmemiş"
IF final = 0 THEN PRINT "Final girilmemiş"
sonuc = vize * 0.4 + final * 0.6
IF sonuc >= 60 THEN
    PRINT "Geçtiniz"
    ELSE
    PRINT "Kaldınız..!"
    gerekennot = (60 - (vize * 0.4)) / 0.6
    PRINT "Finalden "; gerekennot;" alsaydın geçerdin."
    PRINT "Hoca sana "; gerekennot - final;
    PRINT "puan daha verseydi geçecektin."
    PRINT "Bütünlemeden"; gerekennot;" ve üzeri al."
END IF
```

Yukarıdaki örnek zor bir örnektir. Bilgisayara komutları yazarak denemeniz anlamanıza yardımcı olacaktır.

QBasic'te mantıksal operatörler, programın koşulları kontrol etmesini sağlayan araçlardır ve IF gibi yapılar içinde birden fazla koşulu bir arada kullanmak için idealdir. Bu operatörler arasında **AND**, **OR**, **NOT** ve **XOR** bulunur ve her biri farklı bir mantıksal ilişkiyi temsil eder. **AND** operatörü, iki veya daha fazla koşulun hepsinin doğru olması durumunda doğru sonuç verir; koşullardan biri veya daha fazlası yanlışsa sonuç yanlış olur. **OR** operatörü ise koşullardan en az biri doğru olduğunda doğru sonuç üretir; yalnızca tüm koşullar yanlışsa sonuç yanlış olur. **NOT** operatörü, tek bir koşulun doğruluk değerini tersine çevirir; yani koşul doğruysa yanlış, yanlışsa doğru olarak değerlendirilir. **XOR** operatörü ise koşullardan yalnızca biri doğruysa doğru, ikisi veya

tümü birden doğru veya yanlışta yanlış sonuç verir. Bu mantıksal operatörler, özellikle IF yapıları ve döngülerde birden fazla koşulu kontrol etmek ve programın akışını yönetmek için kullanılır ve hem koşul ifadelerinde hem de bit düzeyinde işlemlerde oldukça işlevseldir.

```
INPUT "Bir sayı gir: ", s

IF s > 0 AND s < 10 THEN
    PRINT "Sayı 0 ile 10 arasında"
END IF
```

Normal koşullar altında bilgisayar programı çalışırken satırlar aşağı doğru akmaktadır. İstedığımız bir noktadan program içinde istediğimiz başka bir noktaya yönlendirilmek istendiğinde *GOTO* komutu kullanılmaktadır. Bu komutun yanına gidilmesi gereken yer tarif edilmelidir. Bu da satır numaraları ile olmaktadır. Gidilmesi istenen yere bir satır numarası verilerek gidilecek yer işaretlenebilir.

```
PRINT "Merhaba"
GOTO 1
PRINT "Nasılsınız"
1 PRINT "İyi misiniz"
PRINT "ben iyiyim"
```

```
Merhaba
İyi misiniz
ben iyiyim
```

Örnekte görüldüğü üzere ekrana Nasılsınız yazmamaktadır çünkü Merhaba yazdıktan sonra bilgisayar 1 nolu satıra *GOTO* ile yönlendirilmekte ve program bu noktadan itibaren akmaya devam etmektedir.

GOTO X Program bu komutu gördüğü zaman normal akışından çıkar ve X ile belirtilen satır numarasındaki komuta gider ve buradan işlemeye devam eder.

Döngüsel işlemler

Döngüsel işlemler programcılıkta çok kullanılan fonksiyonlardandır. Aynı işlemin birden fazla kez yapılması için kullanılır. Örneğin adınızı aşağıya doğru 10 kere yazmak isterseniz normalde yazmanız gereken aşağıdaki gibi bir komut dizisidir.

```
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"  
PRINT "Hüseyin"
```

Ancak bunun yerine PRINT "Hüseyin" komutunun 10 kere tekrarlanması bu garip durumu ortadan kaldıracaktır. Bu amaç için kullanılan komut *FOR - NEXT* döngüsüdür.

```
FOR sayac= baslangicdegeri TO bitisdegeri STEP adimdegeri
```

```
<işlenecek komutlar>
```

```
NEXT
```

FOR ve NEXT satırları arası sayaç değeri bitisdegerine ulaşıncaya kadar tekrar edilir. Bu tekrar sırasında sayaç değeri adimdegeri kadar arttırılır.

Yukarıdaki örneği bu komut ile yazacak olursak

```
FOR a = 1 TO 10  
PRINT "Hüseyin"  
NEXT
```

Bu komut dizilimi bir yukarıdaki komut dizilimi ile aynı çıktıyı verecektir. Çalışma sistemi ise şu şekildedir. Bilgisayar *FOR - NEXT* arasında döngüye girer ve *FOR - NEXT* arasındaki komut ya da komutları uygular. örnekte *FOR*'un yanındaki "a" değişkendir ve değeri örnekte 1 dir, bu "a" değişkeninin başlangıç değerini vermektedir, *TO*'dan sonradaki sayıya kadar (örnekte 10) "a" değeri 1 arttırılır, bu değere ulaşıldığında artık *FOR - NEXT* arası yapılmaz ve program *NEXT* ten sonraki satıra gider ve normal akışına devam eder. Başka bir örnek vererek durumu netleştirelim .

```
PRINT "Sayım başlıyor"  
FOR sayac = 3 TO 7  
PRINT sayac  
NEXT  
PRINT "Sayım bitti"
```

```
Sayım başlıyor
```

```
3
```

```
4
```

```
5
```

```
6
```

```
7
```

```
Sayım bitti
```

Örnek incelendiğinde *FOR - NEXT* döngüsünde sayaç değişkeninin değeri 3 ten 7 ye 1'ere basamak adımlarla arttırılmış ve döngü içinde sayaç değişkeninin değeri yazdırılmıştır. Normalde artış değeri 1 olarak bilgisayar tarafından sabit olarak alınır. Eğer artış değeri 1 den farklı ise bu *FOR* satırının sonuna *STEP* yazılarak verilmelidir. Aşağıdaki örneği inceleyiniz.

4 ten başlayarak 2'şer 2'şer 140'a kadar saymak istiyoruz. Yazacağımız döngü şu şekilde olacaktır.

```
FOR say = 2 TO 140 STEP 2  
PRINT say  
NEXT
```

Geriye doğru bir sayım söz konusu ise *STEP* kısmına - değer verilir. Normalde artış değeri 1 ise *STEP* kısmının yapılmasına gerek yoktur, ancak azalma olarak verilecek ise ve azalma değeri 1 olsa bile *STEP* kısmına -1 yazılmalıdır. Azalma değeri 3 olmasını istiyorsak *STEP* kısmına -3 yazılmalıdır. Aşağıdaki örnekte 10 dan 0 a 2'şer 2'şer düşülecektir.

```
FOR say = 10 TO 0 STEP -2  
PRINT say  
NEXT
```

Daha karmaşık bir işlemle *FOR - NEXT* döngüsüne örnek verelim. Örneğin sınıf mevcudu belli olmayan bir sınıfta boy ortalamasını almak isteyelim. Fakat kaç kişinin boyunun girilmesi gerektiği sabit değildir. Yani program bize kaç kişinin boyunun hesaplanması gerektiğini sorması gerekmektedir. İlk önce kodu yazalım, daha sonra açıklayalım

```
10 INPUT "Sınıf mevcudu nedir";mevcut  
20 toplamboy = 0  
30 FOR say = 1 TO mevcut  
40 PRINT say;
```

```
50 INPUT ". kişinin boyunu giriniz ";boy
60 toplamboy = toplamboy + boy
70 NEXT
80 PRINT "Sınıfın boy ortalaması ";
90 PRINT toplamboy / mevcut
```

Çok karışık bir örnek gibi gözükse de satır satır incelemeye başlayalım. İlk önce satırların başında 10'lar 10'lar artan satır numaralarından bahsedelim. Bu daha önce görmediğimiz bir şeydi. Bunlara satır numaraları denilmektedir ve kullanılması zorunlu değildir. Komutların yerlerini belirlemek için kullanılmaktadır. Genelde 10'lar 10'lar arttırılır. Bu eğer araya bir satır eklenecek ise kolaylık sağlaması açısındandır. 10 ile 20 satır arasında isterseniz 15. satırı ekleyebilirsiniz ya da 17. satırı ekleyebilirsiniz. Satır numaralarını isterseniz 1'er 1'er artacak şekilde isterseniz 1000'er 1000'er artacak şekilde verebilirsiniz. Bu tamamıyla programcının tercihine bırakılmıştır. İsterseniz satır numarası yazmak zorunda da değilsiniz. Ancak satır numaralarının olması ileride de anlatılacağı üzere size bazı kolaylıklar sağlayacaktır. Yukarıdaki örnek programın açıklanmasında satır numaraları baz alınacaktır. Örneğimize geri dönecek olursak. 10 nolu satırda sınıfın mevcudu istenmekte ve girilen değer mevcut değişkenine atanmaktadır. Dikkat ederseniz *FOR - NEXT* mevcut kadar dönecek (30. satır) ve bizden mevcut kadar sayısı girişi isteyecektir. Bu kod dizisi içinde alışık olmadığımız bir yapı daha göze çarpmaktadır. O da 60. satırdadır. Dikkat edecek olursanız toplamboy değeri 20. satırda 0 değerini alıyor. Ancak *FOR - NEXT* döngüsü içinde bu değer üzerine toplana toplana geliyor. 60. satırın anlamı şudur toplamboy değişkeninin yeni değeri şu andaki değerine boy değişkenin eklenmiş halidir. Döngü her döndüğünde toplamboy değerine boy değeri eklenecek ve en sonda elde edilen toplamboy değeri girilen tüm boyların toplamı olacaktır. Bilindiği üzere ortalama boytoplamının mevcuda bölünmesi ile bulunmaktadır. 90. satırda toplamboy / mevcut ortalamayı hesaplamakta ve yazmaktadır. Yukarıdaki örnekle ister 10 kişinin ister 10000 kişinin boy ortalaması alınabilmektedir. Görüldüğü üzere döngünün ne kadar döneceği mevcut ile bizden girilmesi istenmektedir.

Dikkat edilecek olursa program içerisindeki bu döngü başta belirlenmiş bir koşul kadar tekrar edilmektedir. Döngü içine girildiğinde ne kadar döneceği bellidir. Fakat bazı döngüler vardır ki belirli koşullar sağlandığında döngüden çıkmakta ve program satırlarında istenilen bir noktaya gidilebilmektedir. Bu şu an için anlaşılması zor bir konudur. "Koşullu döngüler ve yönlendirmeler" başlığı altında anlatılmıştır.

Dikkat edilirse *FOR - NEXT* döngüsünün kaç kere döneceği programcı tarafından belirlenen bir durumdur. Buna benzer bir döngü daha vardır *DO WHILE - LOOP* döngüsü. Bu döngüde ise belirlenen bir koşul gerçekleştiği sürece döngü sonsuza kadar dönmektedir. Ne zaman koşul gerçekleşmezse döngüden çıkılır ve programın akışına devam eder. Bir örnekle açıklarsak

```
a = 0
DO WHILE a < 5
    a = a + 1
    PRINT a
LOOP
```

```
1
2
3
4
5
```

Örnekte *DO WHILE - LOOP* arası **a** değişkeni 5 ten küçük olduğu sürece sonsuza kadar dönecektir. Ancak dikkat edilecek olursa **a** değişkeninin değeri döngü içinde 1 arttırılmaktadır. Bu nedenle değişkenin değeri 5 ten büyük hale geldiğinde artık koşul sağlanamamakta ve döngüden çıkılmaktadır. Bu komut dikkatli kullanılmalıdır, çünkü eğer döngünün gerçekleşmesini sağlayan koşul (örnekte **a < 5**) döngü içinde değiştirilmediği sürece kısır döngü gerçekleşecek ve bilgisayarınız kilitlenecektir. Dikkat edilecek olursa bu döngünün kaç kere döneceğini koşulun gerçekleşmesi etkilemektedir.

Matematiksel fonksiyonlar

BASIC programlama dilinde bir çok matematiksel fonksiyon otomatik olarak tanımlıdır. Bu fonksiyonların kullanımı ise oldukça kolaydır. Basit bir örnek verecek olursak;

```
a = INT(3.99)
b = SQR(36)
PRINT a
PRINT b
```

```
3
6
```

Diğer fonksiyonların kullanımı da örnekteki benzerdir. Aşağıda sıklıkla kullanılan matematiksel fonksiyonlar listelenmiştir.

INT(<i>n</i>)	Sayının tam sayı kısmını verir, $INT(3.89) = 3$
SQR(<i>n</i>)	Sayının karekökünü verir, $SQR(36) = 6$
ABS(<i>n</i>)	Sayının mutlak değerini verir, $ABS(-5) = 5$
ATN(<i>n</i>)	Sayının arctanjantını verir, $ATN(5) = 1.37340077$
TAN(<i>n</i>)	Sayının tanjantını verir, $TAN(5) = -3.38051501$
COS(<i>n</i>)	Sayının kosinüsünü verir, $COS(45) = 0.52532199$
SIN(<i>n</i>)	Sayının sinüsünü verir, $SIN(45) = 0.85090352$
LOG(<i>n</i>)	Sayının logaritmasını verir, $LOG(120) = 4.78749174$
RND	0 ile 1 arasında ondalıklı rastgele bir sayı üretir

Yaziya ve arka alana renk verme

`Color` komutu bu işe yaramaktadır. Kullanımı `Color x, y` şeklindedir. `x` yazının rengini `y` ise arka alanın rengini belirlemek için kullanılır. Bu komut bir kere uygulandığı anda tekrar değiştirilinceye kadar aynı özellikte yazılar yazmanıza yardımcı olur. `x` ve `y` değişkenleri 0 ile 15 arasında değer alabilir ve farklı renkleri göstermektedir. Eğer yazının aynı zamanda yanıp sönmeye isteniyorsa `x` değerine 16 sayısı eklenmelidir (Arka alanın [`y`] yanıp sönmeye özelliği yoktur).

```
Color 15,3
PRINT "Deneme"
```

yukarıdaki örnek yazının rengini 15 arka alanın rengini 3 yapar ve Deneme yazar. Bundan sonra yazılacaklar da aynı özellikte olacaktır. Hangi sayıların hangi renklere denk geldiğini deneyerek bulabilirsiniz.

Alfanümerik fonksiyonlar

Matematiksel fonksiyonlara benzer olarak alfanümerik değişkenler için de bazı fonksiyonlar bulunmaktadır. Bu fonksiyonlar sayesinde alfanümerik değişkenler içinden bazı karakterleri alıp çıkarmak oldukça kolaydır. Örneğin

```
ad$ = "Mehmet"  
a$ = LEFT$(ad$, 2)  
b$ = RIGHT$(ad$, 3)  
c$ = MID$(ad$, 2, 3)  
d = LEN(ad$)  
PRINT ad$  
PRINT a$  
PRINT b$  
PRINT c$  
PRINT d
```

```
Mehmet  
Me  
met  
ehm  
6
```

Aşağıda alfanümerik fonksiyonların açıklaması verilmiştir.

LEN(<i>n</i>\$)	Alfasayısal dizinin uzunluğunu verir, LEN("Mehmet")=6
LEFT\$(<i>n</i>\$,<i>x</i>)	Alfasayısal dizinin solundan <i>x</i> kadarını verir, LEFT\$("ali",2)="al"
RIGHT\$(<i>n</i>\$,<i>x</i>)	Alfasayısal dizinin sağından <i>x</i> kadarını verir, RIGHT\$("ali",2)="li"
MID\$(<i>n</i>\$,<i>x</i>,<i>y</i>)	Alfasayısal dizinin <i>x</i> inci sırasından sonra <i>y</i> kadar karakteri verir, MID\$("merhaba",3,4)="rhab"
INSTR(<i>n</i>\$,<i>k</i>\$)	Alfasayısal dizi içinde (<i>n</i> \$) başka bir diziyi (<i>k</i> \$) aramak için kullanılır. Aranılan metnin kaçınıcı karakterde başladığını verir. <code>metin\$ = "MERHABA DUNYA":PRINT INSTR(metin\$, "DUNYA")</code> komutları ekrana 9 yazar.
LTRIM\$(<i>n</i>\$)	Dizinin solundaki fazladan boşlukları siler.
RTRIM\$(<i>n</i>\$)	Dizinin sağındaki fazladan boşlukları siler.
SPACE\$(<i>n</i>)	<i>n</i> kadar boşluk üretir.
STRING\$(<i>n</i>,<i>a</i>\$)	<i>a</i> \$ ile belirtilen karakteri <i>n</i> kez tekrar eder.
UCASE\$(<i>a</i>\$)	Metni büyük harfe çevirir.
LCASE\$(<i>a</i>\$)	Metni küçük harfe çevirir.

Çeviri fonksiyonları

BASIC programlama dilinde bazı çeviri fonksiyonları da mevcuttur. Nümerik bir sayının alfanümeriğe, alfanümerik bir değerin nümeriğe çevirilmesi oldukça kolaydır. Aşağıdaki örneği inceleyiniz. Ancak incelerken değişkenin nümerik mi alfanümerik mi olduğuna dikkat ediniz.

```
no$ = "35"           <35 sayı gibi gözükse de aslında alfanümeriktir
yenino = VAL(no$)   <değişkenin nümerik olduğuna dikkat ediniz
PRINT no$
PRINT yenino
PRINT no$ + no$
PRINT yenino + yenino
```

35	<sayı gibi gözükse de sayı değildir
35	<sayı olarak 35
3535	<iki 35 yan yana eklendiği için böyle gözükmetedir
70	<sayısal olarak iki 35 toplanmıştır

Yukarıdaki örnekte alfanümerik bir değişken nümerik bir değere *VAL* fonksiyonu ile çevirilmiştir. Bu fonksiyonun tam tersi olarak nümerik bir değer alfanümeriğe de çevirilebilmektedir. Kullanımı yukarıdakine benzemektedir ancak komut *STR\$* dir.

STR\$(n) Sayıyı alfasayısalaya çevirir, STR\$(100)="100"
VAL(n\$) Alfasayısalı sayıya çevirir, VAL("100")=100

Bilgisayarda kullanılan her bir karakterin aslında bir sayısal değeri vardır. Küçük büyük harfler, sayılar, noktalama işaretleri, boşluk karakteri, diğer ülkelere ait karakter ve diğer karakterler toplam 256 adettir. 0-31 arası kontrol karakterleridir ve sadece bilgisayarın kullanımına açıktır. Bu karakterlerin kullanımı programda bazı sıkıntılara neden olabilmektedir. 32-127 arası sıklıklar kullandığımız harfler, sayılar, noktalama işaretlerini içermektedir. 128-255 arası ise bazı uluslararası karakterler ve şekiller içermektedir (Bkz ek ASCII tablosu). İşte bu karakterler ve ASCII tablosundaki sayısal değerleri birbirine çevirilebilmektedir.

```
FOR say = 65 TO 90
PRINT CHR$(say);
NEXT
```

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ	<ASCII tablosunu inceleyiniz
----------------------------	------------------------------

Bu işlemin tersi yani karakterden sayısal değerini de elde etmek mümkündür. Bunun için kullanılan komut ise *ASC* dir. Örneğin ASC("a")nın değeri sayısal olan 97'dir.

CHR\$(n)
ASC(n\$)

Sayının ASCII tablosundaki karakter karşılığını verir, CHR\$(97)="a"
Bir karakterin ASCII tablosundaki yerini verir, ASC("a")=97

ASCII Tablosu

0	32	64	96	128	160	192	224
1	33	65	97	129	161	193	225
2	34	66	98	130	162	194	226
3	35	67	99	131	163	195	227
4	36	68	100	132	164	196	228
5	37	69	101	133	165	197	229
6	38	70	102	134	166	198	230
7	39	71	103	135	167	199	231
8	40	72	104	136	168	200	232
9	41	73	105	137	169	201	233
10	42	74	106	138	170	202	234
11	43	75	107	139	171	203	235
12	44	76	108	140	172	204	236
13	45	77	109	141	173	205	237
14	46	78	110	142	174	206	238
15	47	79	111	143	175	207	239
16	48	80	112	144	176	208	240
17	49	81	113	145	177	209	241
18	50	82	114	146	178	210	242
19	51	83	115	147	179	211	243
20	52	84	116	148	180	212	244
21	53	85	117	149	181	213	245
22	54	86	118	150	182	214	246
23	55	87	119	151	183	215	247
24	56	88	120	152	184	216	248
25	57	89	121	153	185	217	249
26	58	90	122	154	186	218	250
27	59	91	123	155	187	219	251
28	60	92	124	156	188	220	252
29	61	93	125	157	189	221	253
30	62	94	126	158	190	222	254
31	63	95	127	159	191	223	255

Kendi Fonksiyonumuzu Oluşturma

QBasic'te fonksiyon, belirli bir işi yapan ve bir değer geri döndüren program parçacığdır. Kod tekrarını azaltır ve programı düzenli hale getirir.

Aşağıdaki örnek aynı işlemin defalarca yapılmasında kolaylık sağlayan bir fonksiyonun nasıl yazılacağını göstermektedir. Fonksiyonlar kodlarınızın stünde olmalıdır. Siz de kendi fonksiyonlarınızı aşağıdakine benzer şekilde oluşturabilirsiniz.

```
Print ucgenalan(4, 6)
Print ucgenalan(14, 10)
Print ucgenalan(2, 6)
Print ucgenalan(40, 60)
Print karealan(3)
Print dikdortgenalan(2, 1)
```

```
Function ucgenalan (t, h)
    ucgenalan = t * h / 2
End Function
```

```
Function karealan (a)
    karealan = a * a
End Function
```

```
Function dikdortgenalan (e, r)
    dikdortgenalan = e * r
End Function
```

Dikkat edilecek olursa bu fonksiyonlar bir değeri geri döndürüyor, eğer bir işi yapmasını istiyor ve değer döndürmesine gerek yoksa FUNCTION yerine SUB kullanılır ve END SUB ile kapatılır. Yazılışı function gibidir. Bu alt rutinin çağırması için kullanılan komut ise CALL dur. Aşağıda bir örnek verilmiştir.

```
SUB Topla (a, b)
    PRINT "Toplam: "; a + b
END SUB
```

```
INPUT "1. sayi: ", x
INPUT "2. sayi: ", y
```

```
CALL Topla(x, y)
```

Ancak SUB yerine FUNCTION kullanılmasının hiç bir sakıncası yoktur. Hatta kullanımlarda SUB yerine FUNCTION tercih edilmelidir.

Ses Fonksiyonları

QBasic'te ses çıkarmak için birkaç farklı komut bulunur ve bunların başında **SOUND**, **PLAY** ve **BEEP** gelir. **SOUND** komutu, belirli bir frekansta ve sürede tek bir ses üretir; örneğin **SOUND 440, 10** yazarsak, 440 Hz'lik bir ton 10 birim süreyle çalınır. **PLAY** komutu ise bir dizi notayı veya melodiyi çalmak için kullanılır; mesela **PLAY "CDEFG"** yazarak C, D, E, F ve G notalarını sırayla duyabiliriz. **BEEP** ise en basit ses komutudur ve genellikle kısa bir bip sesi üretir; örnek olarak programda bir hata veya uyarı olduğunda **BEEP** kullanabiliriz. Bu komutlar, özellikle oyun veya küçük uygulamalarda kullanıcıya geri bildirim vermek, uyarı sesleri eklemek veya melodik efektler oluşturmak için oldukça kullanışlıdır.